

Státní okresní archiv Klatovy

Cech hrnčírů Klatovy

1759

Inventář

EL NAD č.: 2121

AP č.: 601

Eva Havlovičová

Klatovy 2016

OBSAH

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	4
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6

Přílohy:

Seznam použitých zkratk	7
-------------------------	---

Inventární seznam	8
--------------------------	----------

I. Vývoj původce archiválií

Se zakládáním měst ve 13. století úzce souvisel rozvoj řemesel. Zpočátku to byla základní řemesla (např. řezníci, mlynáři, pekaři, sladovníci, ševci, krejčí, hrnčíři, kováři atd.). Postupem času docházelo k různým specializacím a vzniku řady nových řemeslných oborů.

Řemeslníci zakládali bratrstva, která měla náboženský, charitativní i reprezentativní účel. Členové se společně účastnili mší, slavností, pohřbů. Starali se o přestárlé, zchudlé nebo nemocné mistry, podporovali vdovy a sirotky svých bývalých členů. Postupně se bratrstva více soustředila na hospodářské zájmy jednotlivých řemesel. Od 14. století začaly vznikat cechy, jejichž vrchol nastal v 15. a 16. století.

Cech představoval společenstvo řemeslníků stejného či příbuzného oboru, které hájilo práva a zájmy svých členů. Jejich heslem bylo „Amor et paritas“ (Láska a rovnost). Cechy byly podřízeny městské správě, ale současně se řídily svými vlastními právními pravidly, tzv. cechovními artikulemi či statuty. V čele cechu stál cechmistr spolu se staršími spolumistry, kteří byli voleni na cechovních shromážděních. Cechovní majetek se ukládal do cechovní pokladnice (zvané klenot či matka), která byla ozdobena cechovním znakem. Pokladnice zároveň sloužila pro ukládání cechovních artikulí a privilegií, pečeti, cechovního archivu, písemností mistrů i tovaryšů. Příjmy cechu pocházely z různých poplatků (např. za cechovní schůze, za materiál na zhotovení mistrovského kusu, za zápis do register) a z vybraných pokut. Cechy jako organizace dohlížely na kvalitu i kvantitu výrobků, nákup surovin pro výrobu, přísně kontrolovaly dodržení pracovních postupů a určovaly cenu zboží, výši mzdy pro tovaryše, jejich pracovní dobu i nárok na volno. Zajišťovaly výchovu a vzdělání učedníků i tovaryšů, určovaly jejich počet, zakazovaly překupnictví, nekalou soutěž a měly pod kontrolou přijímání nových mistrů.

Obranou cechu před konkurencí byla výsada mílového práva (na míli od města (cca 9 km) nesměl žádný řemeslník vyrábět ani prodávat své výrobky) a cechovní přímus (řemeslo mohlo být vykonáváno, až na pár výjimek, jen v rámci cechu).

Od 17. století dochází k postupnému úpadku celé cechovní soustavy. Ve století 18. začala do cechovního zřízení zasahovat státní moc. Od roku 1708 měla být všechna cechovní statuta potvrzována panovníkem, to se ale příliš nedodržovalo. Důležitým krokem ze strany státu byl Generální cechovní patent pro české země, vydán Karlem VI. 16. listopadu 1731, který nařizoval předložení všech cechovních statut panovníkovi, obecně upravil pracovní podmínky tovaryšů, vymezil postavení mistrů vůči tovaryšům a učedníkům, omezil dosavadní pravomoc a privilegia cechů. Současně byl zřízen úřad cechovního inspektora, který na činnost cechů dohlížel a účastnil se jejich zasedání. Nakonec 5. ledna 1739 byly vydány Generální cechovní artikule, které všechny cechovní předpisy sjednotily. Díky tomu došlo ze strany státu k účinné kontrole a ovlivňování řemeslné výroby.

V 60. a 80. letech 18. století v důsledku rozvoje a zavádění manufakturní výroby došlo k rušení některých cechů. V roce 1765 byl vydán dekret, který opravňoval tovaryše vykonávat řemeslo i bez cechovní příslušnosti, a v roce 1776 došlo k vyhlášení „svobody obchodu a výroby“.

Poslední tečku za cechovní soustavou učinil císař František Josef I. svým císařským patentem č. 227 ř. z., kterým 20. prosince 1859 vydal živnostenský řád s účinností od 1. května 1860. Tento patent sjednotil a uzákonil provozování řemesel i obchodu a všechny dosud platné předpisy byly prohlášeny za zrušené. Tímto řádem byly cechy zrušeny a namísto nich nastoupila živnostenská společenstva, která navázala na činnost cechů i na jejich tradice.

Okolnosti vzniku cechu hrnčířů v Klatovech nelze z archivního materiálu nijak určit. První zmínka o provozování hrnčířského řemesla v Klatovech pochází z dochovaných městských knih. Např. roku 1530 žil v Klatovech Jíra hrnčíř, roku 1538 Bartoš Pakos a hrnčíř

Kozel. První zmínky o cechu pocházejí z roku 1543, kdy vdova po hrnčíři Barbora Zezhulková prodala dům za 25 kop míšenských, z této částky si mistři cechu hrnčírského vzali 3 a půl kopy míšenských na splacení dluhu. Z Berní ruly máme informaci o 4 mistrech hrnčírších a podle Tereziánského katastru byli v Klatovech mistři jen tři.

Hrnčírské řemeslo patří mezi nejstarší výrobu, kterou se lidé zabývali. Hrnčíř si musel správně připravit vhodnou směs hlíny, její složení a konzistenci. Bylo třeba ji prošlapat, prořezat a utlouci, aby působila jako stejnorodá hmota. Hlína se dále zpracovávala točením na kruhu nebo vmačkáváním do forem. Vytočené nebo zformované hrnčírské výrobky bylo třeba nechat dobře proschnout. Až poté se mohly vypalovat, doba vypálení se odvíjela od druhu hlíny, pece i použitého topiva. Hrnčírské výrobky se upravovaly glazurou, ta se nanášela buď hned po vyschnutí a pak se rovnou vypalovala nebo proběhlo první vypálení tzv. na přežah, pak se nanasla glazura a znovu se výrobek vypálil. Hrnčírské výrobky se zdobily buď škrábáním různých ornamentů před použitím glazur, nebo až po vypálení se různě malovaly. Finálním výrobkem bylo různé nádobí pro vaření i servírování jídla, dekorativní předměty, ale i třeba kachlová kamna.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

K předání cechovních archiválií města Klatov z Archivu města Plzně do Okresního archivu v Klatovech došlo 3. července 1972 pod č. př.152/1972. Předávací protokol se dochoval, ale bohužel v něm nejsou předávané archiválie rozepsány. K dalšímu předání došlo 18. července 1972 pod č. př.164/1972, kdy byly do Okresního archivu v Klatovech předány Státním archivem v Plzni dvě listiny z let 1583 a 1683. Cechovní materiály byly původně součástí městského archivu Klatovy, jež byl organizován jako samostatné oddělení Vlastivědného muzea Dr. Hostaše. Po jejich předání do okresního archivu byly archiválie až do roku 2013 evidovány jako jeden AF Čechy Klatovy, EL NAD 1454.

Žádné další záznamy zachycující pohyb, ztrátu či případnou skartaci daného archivního fondu se ve Státním okresním archivu Klatovy nenacházejí.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Dochované torzo archiválií představuje jen výuční list z roku 1759. Archiválie je psána v češtině. Čitelnost je dobrá, po fyzické stránce je archiválie poškozena prachem. Při inventarizaci nebyla provedena vnitřní skartace. Rozsah archivního fondu po zpracování činí 0,01 bm, jedná se o 1 fascikl. Tvoří jej 1 inventární číslo.

Cechovní archiválie v letech 1946–1957, ještě jako součást městského archivu, byly zběžně uspořádány ředitelem klatovského gymnázia Václavem Petersem, který měl nad městským archivem dohled. K dalšímu uspořádání pak došlo po předání do okresního archivu archivářkou Věrou Holou v roce 1972, kdy byl cechovní materiál oddělen od písemností živnostenských spolků.

Původní AF Čechy Klatovy, EL NAD 1454, kde byly zařazeny všechny klatovské cechy, byl přejmenován na AF Cech barvířů Klatovy a vnitřními změnami z něho bylo dále vyčleněno 18 samostatných archivních fondů. AF Cech hrnčírů Klatovy, EL NAD 2121, vznikl vnitřní změnou č. 1/1454 z 22. dubna 2013, čj. SOAP/040-0300/2013.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Dochovaný výuční list Antonína Svobody z Klatov, vydaný cechem hrnčírů, potvrzuje, že se řádně vyučil u svého otce mistra Klementa Svobody v letech 1755–1758. List

je opatřen cechovní pečetí. Na štítu je vyobrazen strom života s obtočeným hadem, po stranách jsou stojící postavy Adama a Evy. Opis je nečitelný.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Inventarizaci archivního fondu spolu s vypracováním inventáře provedla v roce 2016 ve Státním okresním archivu Klatovy archivářka Eva Havlovičová

Klatovy 7. 4. 2016

.....
Eva Havlovičová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

ČADKOVÁ, Iva, ZAHRADNÍKOVÁ, Magda. *Berní rula. Svazek 25, Kraj Plzeňský. Díl III.* Praha : Státní ústřední archiv, 2003.

CHALUPA, Aleš, LIŠKOVÁ, Marie, NUHLÍČEK, Josef, RAJTORAL, František. *Tereziánský katastr český, svazek 2.*, Praha : Archivní správa Ministerstva vnitra, 1966.

Literatura

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost.* Praha : Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.

SÝKOROVÁ, Lenka a kolektiv autorů. *Klatovy.* Praha : Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0.

VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov, 2. část 1. dílu.* Klatovy : 1928–1929.

WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století.* Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906.

WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620).* Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909.

VOLF, Miloslav. *Popis městských archivů v Čechách.* Praha : Zemský národní výbor, 1947.

Věstník městského musea v Klatovech 1882–1908. Klatovy : Správa musejní 1909.

Seznam použitých zkratk

AF	archivní fond
AP	archivní pomůcka
čj.	číslo jednací
č. př.	číslo přírůstkové
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
ev. jedn.	evidenční jednotka
fas	fascikl
inv. č.	inventární číslo
ř. z.	říšský zákoník
sign.	signatura
SOAP	Státní oblastní archiv v Plzni
SOKA	státní okresní archiv

INVENTÁRNÍ SEZNAM

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedm. č.
---------	-------	---------------	-------------------

I. Spisy

1	Výuční list Antonína Svobody z Klatov vydaný cechem hrnčářů v Klatovech	1759	fas1
---	--	------	------

Název archivní pomůcky:	Cech hrnčírů Klatovy
Značka archivního fondu:	CH Klatovy
Časové rozmezí:	1759
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 fascikl)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,01
Stav ke dni:	7. 4. 2016
Zpracovatel archivního fondu:	Eva Havlovičová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Eva Havlovičová
Počet stran:	10
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Pavel Havlovič

dne 7. 4. 2016- čj. SOAP/040-0443/2016